

लघुवित्त - हालको संचालन चुनौती र भावी कार्यनीति - वेबिनार

नेपाल लघुवित्त बैङ्कर्स संघले २०७७ असार २६ गते 'लघुवित्त - हालको संचालन चुनौती र भावी कार्यनीति' विषयक वेबिनार संचालन गर्यो। संघका अध्यक्ष श्री वसन्तराज लम्सालको अध्यक्षतामा भएको सो कार्यक्रममा आमन्त्रित वक्ताका रूपमा तिनजना प्रमुख कार्यकारी अधिकृतहरू, क्रमशः श्री पर्वत कुमार कार्की (ग्रामीण विकाश लघुवित्त), श्री प्रकाश राज शर्मा (लक्ष्मी लघुवित्त) र डा. गोपाल दहित (युनिक नेपाल लघुवित्त) रहनु भएको थियो। कार्यक्रममा सहभागीहरू मध्ये पाँच जना प्रमुख कार्यकारी अधिकृतहरू, क्रमशः श्री रोसन कुमार अधिकारी (सिवाईसी नेपाल लघुवित्त), श्री कुलमणि तिम्सिना (सपोर्ट लघुवित्त), श्री लक्ष्मी प्रसाद शर्मा (एन आई सी एशिया लघुवित्त), श्री देवेन्द्र बहादुर बस्नेत (समिट लघुवित्त), र श्री प्रमेश आचार्य (बोमी लघुवित्त) ले आफ्ना प्रश्न तथा सुझावहरू राख्नु भएको थियो।

विभिन्न लघुवित्त संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत लगायत कुल ६१ जनाको सहभागिता रहेको उक्त कार्यक्रममा संघका सचिव श्री प्रमेश आचार्यले स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको थियो भने उपाध्यक्ष श्री भेषराज पन्थीले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो। कार्यक्रमको सहजिकरण संघका महासचिव श्री रामबहादुर यादवले गर्नु भएको थियो।

संघले बदलिंदो परिस्थितिमा लघुवित्त संस्था संचालन सम्बन्धि साभ्ना अवधारणा निर्माण गर्न र आवश्यक कार्यनीति तय गर्न, आ.व. २०७७/७८ को मौद्रिक नीति घोषणाको संघारमा सबै संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृतहरू संग अन्तर्क्रियाका लागि प्यानल छलफलका रूपमा उक्त वेबिनार आयोजना गरेको थियो। वेबिनारमा आमन्त्रित वक्ताहरूले हालको असहज परिस्थितिमा लघुवित्त संस्था संचालनका लागि तत्कालिक रूपमा सम्बोधन गर्नु पर्ने प्रमुख विषयहरूमा आफ्ना विचारहरू राख्नुका साथै सहभागीका प्रश्नहरूको जवाफ दिनु भएको थियो। वक्ताहरूको विचारलाई सहजकर्ताले बुँदागत रूपमा संक्षेपिकरण गर्दै आगामी कदमका वारे निष्कर्ष निकाल्नु भएको थियो। यस प्रतिवेदनमा वेबिनारमा छलफल भएका चार प्रमुख शिर्षकहरू तथा तिनको निष्कर्ष प्रस्तुत गरिएको छ।

१. संचालनका समस्याहरू

अहिलेको परिस्थितिमा लघुवित्त संस्थाहरूले अड्गीकार गर्दै आएको ग्रामीण मोडलको व्यवहारिकता र उपादेयतामा प्रश्न उठेकाले त्यसको विकल्प के हुने भन्ने पहिलो शिर्षकमा वक्ताहरूले उक्त मोडलका केही पक्षहरूमा परिमार्जन गर्दै अधि बढ्नु पर्ने धारणा राख्नु भयो। अब कोभिड-१९ संगसंगै बाँच्नु पर्ने हुँदा स्थानिय परिवेश अनुसार संचालन पद्धतिमा परिमार्जन गर्दै जानुपर्ने हुन्छ। वास्तवमै २०४९ साल देखि थुप्रै परिमार्जन पनि हुँदै आएको छ र नयाँ नयाँ प्रविधि तथा कार्यशैली अपनाउँदै जानुपर्ने हुन्छ। यस सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्था ऐन २०७३ को दफा ४९ (४) (घ) मा भएको 'लघुकर्जा परिचालन सम्बन्धमा समूहलाई आवश्यक पर्ने सेवा तथा परामर्श प्रदान गर्ने' भन्ने वाक्यांशमा परिमार्जन आवश्यक छ, किनकि लघुवित्तले समूहका साथै ब्यक्तिसंग पनि काम गरेको छ।

ग्रामीण मोडलको गरिव तथा विपन्न वर्गलाई लक्षित गर्ने तथा समूह जमानीको अवधारणा लाई कायम गर्दै अन्य पक्षलाई परिमार्जन गर्न सकिन्छ, जस्तै, समूह प्रवेश तालिम अब सातै दिनको नचाहिन सक्छ। त्यस्तै, कर्जा लगानी सम्पति सुरक्षणमा ५० प्रतिशत र बाँकि ५० प्रतिशत गरी सन्तुलनमा राख्न सकिन्छ। अहिलेको असहज स्थितिमा सुरक्षालाई पहिलो प्राथमिकता दिई व्यवसाय सुचारु गर्नुपर्ने हुन्छ। कार्यक्षेत्रमा खटिने कर्मचारीको सुरक्षा, ग्राहकको स्वास्थ्य प्रतिको सचेतना विस्तार, उनीहरूलाई आवश्यक पर्ने थप आर्थिक सहयोग र प्रविधिको प्रयोग मार्फत सामाजिक दूरी कायम गर्दै व्यवसाय संचालन गर्न सकिन्छ।

हामीले अल्पकालीन मात्र हैन, दिर्घकालीन सोचका साथ पनि अधि बढ्नु पर्छ, त्यसैले ग्रामीण मोडलको सम्पूर्ण विकल्पको आवश्यकता अहिले छैन । मोडल जुनसुकै भएपनि प्रमुख कुरा लघुवित्त संस्थाहरु विच आचार संहिताको पालनाको हो, जुन लघुवित्त संघले सहजिकरण गर्नु पर्दछ । संस्थाहरु विच शाखा तथा सदस्य विस्तार, ऋण लगानी, ब्याज दर, कर्मचारी भर्ना इत्यादि मा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा छ, जसलाई हटाएर स्वस्थ र दिगो लघुवित्त क्षेत्र निर्माण तर्फ लाग्नु पर्दछ । बन्दाबन्दीको समाप्ति पछि ग्राहकहरुको स्थितिबारे सर्वेक्षण गरी ब्याज मात्र तिरिराखेकाको हकमा किस्ता तिर्ने म्याद थप गर्ने र नियतवश नतिरेकालाई थप ऋण नदिई असुली प्रकृत्यामा जानुपर्दछ । लघुवित्तको आगामी मोडल भनेको उद्यमशिलता विकाशको हो । विदेशबाट फर्किएका युवा तथा आफ्ना ग्राहकका शिक्षित सन्तानमा उद्यम गर्नका लागि प्रोत्साहित गर्दै लगानी गर्ने हो भने समूहमा आधारित लगानीको निर्भरता पनि कम हुँदै जाने र स-सानो रुपमा लगानी छरिने पनि कम हुन्छ ।

ग्रामीण मोडल छोड्न नमिल्ने छलफलको सन्दर्भमा अहिलेको महामारीको स्थितिमा कुन मोडल राम्रो हुन सक्छ भन्ने प्रश्नमा वक्ताहरुले कुनै निश्चित मोडल प्रस्ताव गर्न नसकिने तर स्थिति अनुसार लचकता अपनाउन सकिने केही परिमार्जित पद्धतिहरु सुझावका रुपमा प्रस्तुत गर्नुभयो : नगद संकलन कार्यालयमै गर्ने, समूह बैठक सामाजिक दूरी कायम गरेर संचालन गर्ने हैन भने स्थगन गर्ने, रकम ब्यक्तिगत रुपमा संकलन गर्ने, ब्यवसायको वातावरण बनाउन केन्द्र तथा समूह प्रमुखहरु लाई परिचालन गर्ने इत्यादि ।

संस्था संचालनमा अप्ठ्यारो देखिएको स्थानिय सरकारको कर बाट कसरि छुटकारा पाउने भन्ने प्रश्नमा हालका लागि त्यो संचालन खर्चका रुपमा ब्यहोर्नुको विकल्प नभएको तर लघुवित्त संघले त्यसको निराकरणका लागि पहल गर्न सक्ने सुझाव आएको छ । संघले यसरी प्रत्येक तहमा कर तिर्नु ब्यवहारिक नभएकोले नेपाल राष्ट्र बैंकमा आवश्यक निर्देशनका लागि अनुरोध गर्न सक्दछ ।

२. कर्मचारी व्यवस्थापन

दोश्रो शिर्षकका रुपमा बन्दाबन्दीको दौरान अनुपस्थित रहेका कर्मचारीको तलव सुविधाको व्यवस्था, अबका दिनमा तिनको परिचालन र वृत्ति विकाशका सम्बन्धमा छलफल भयो । कर्मचारीहरु संस्था संचालनको मुटु हो, त्यसैले उनीहरुका मुद्दा संवेदनशील भएर सम्बोधन गर्नुपर्दछ । बन्दाबन्दीको दौरान कार्यालय संचालन सम्बन्धि ने.रा.बैं.ले तिनपटक सूचना जारी गरेको थियो : पहिलो घरे बस्ने, दोश्रो सुरक्षा सावधानी अपनाएर एक तिहाई कर्मचारी बाट संचालन गर्ने, र तेश्रो सुरक्षा सावधानी अपनाएर पुरै चलाउने । यस सूचनाका आधारमा पहिलो सबैको विदा कायम गर्ने, दोश्रो कार्यतालिका अनुसार काममा नआएकालाई विदा लिन लगाउने र तेश्रो साधारण समयमा जस्तै कार्यालय संचालनको नियम लागु गर्नु उचित देखिन्छ । कर्मचारीहरु उत्प्रेरित भएनन् भने संस्थामा दिर्घकालीन असर पर्छ, त्यसैले उनीहरुलाई निर्णय प्रकृत्यामा समावेश गरी प्रोत्साहित गर्नु पर्दछ । अहिले कर्जा उठाउने समय नभएकोले आन्तरिक तयारी गर्दै शाखा प्रबन्धक तथा अन्य अधिकृतलाई प्रविधि प्रयोग मार्फत प्रशिक्षित गर्ने र योजना बनाउने तर्फ लाग्नु पर्छ । कर्मचारीहरुको तलव सुविधा सकभर कटौती गर्न हुँदैन तर तरलता ब्यवस्थापनका लागि केही सुविधाहरु (जस्तै, आवाश, यातायात साधन ऋण सहूलियत) केही समयका लागि बन्द गर्न सकिन्छ ।

कर्मचारीहरुको तलव सुविधामा एकरूपता कायम गर्न सकिँदैन, किनकि संस्थाहरुको आर्थिक स्थिति समान छैन तर बन्दाबन्दीको दौरानको विदामा एकरूपता कायम गर्न सकिन्छ । यद्यपि बन्दाबन्दीकै दौरानमा पनि काम गर्ने र नगर्नेका बिचमा फरक हुनु पर्दछ र काम गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्नु पर्दछ । उनीहरुलाई सुरक्षाका उपाय अपनाएर संस्था संचालन खर्च उठाउनका लागि परिचालन गर्नु पर्दछ । तलव सुविधा कटौती गर्नु हुँदैन र तत्काल बढाउने स्थिति पनि छैन । तर कर्मचारी सम्बद्ध केही संचालन खर्च घटाउन सकिन्छ जस्तै, कार्यालयमा चिया चमेना खर्च ।

हालको महामारीको कारण सबभन्दा बढी जोखिममा लघुवित्त संस्थाहरु र कार्यक्षेत्रमा खटिने कर्मचारीहरु परेका छन् । त्यसैले सुरक्षाका उपाय अपनाएर उनीहरुलाई परिचालन गर्ने र उनीहरुमा उच्च नैतिकताका साथ संस्था जोगाउनु पर्छ भन्ने भावनाको विकाश गर्नु पर्छ । उनीहरुको कार्यक्षेत्रमा नियमित निरीक्षणका लागि उच्च पदस्थ कर्मचारी पनि खटिनु पर्छ । तर महामारीकै बहानामा काममा लामो समयसम्म नआउने, हेलचक्रग्राइ गर्ने कर्मचारीलाई अनुशासनको कारवाही पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । यस समयमा नयाँ सेवा थप गर्ने, त्यस सम्बन्धि तालिम पुस्तिका निर्माण गर्ने, शाखाहरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धमा तालिम दिने कामहरु गर्न सकिन्छ ।

लघुवित्त संस्थाहरुको व्यवसाय कर्मचारीहरुको मानसिकतामा भरपर्नु पर्ने र हालको स्थितिमा केही संस्थाहरुले कर्मचारी कटौती गर्ने, सुविधा कटौती गर्ने गरेको सन्दर्भमा ने.रा.बैं.ले नै यस सम्बन्धमा स्पष्ट बोल्नु पर्ने सुझाव आएको छ, किनकि मानव संसाधन पक्षमा बढी जोखिम देखिएको छ । तर कर्मचारीहरु बारेको निर्णय सम्बन्धित संस्थाको प्रशासनिक निर्णय हो र यसमा ने.रा.बैं.ले वा लघुवित्त संघले यसो वा उसो गर भन्न मिल्दैन होला । बन्दाबन्दीको दौरान काम गरेका कर्मचारीहरुको योगदानलाई विभिन्न किसिमले कदर गर्न सकिन्छ जस्तै, वार्षिकोत्सव वा वार्षिक साधारण सभामा पुरस्कृत गरेर, प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले कदर पत्र दिएर ईत्यादि ।

३. ने.रा.बैं.का निर्देशनहरु

ने.रा.बैं. का निर्देशनहरु मध्ये कर्जा वर्गिकरण, ३ प्रतिशत ब्याज कटौति तथा विभिन्न अनुपातहरु (पूँजी पर्याप्तता, अनिवार्य नगद मौज्दात, ईत्यादि) सम्बन्धमा के कस्तो परिमार्जन जरुरी छ भन्ने तेश्रो शिर्षकमा वक्ताहरुले त्यस सन्दर्भमा लघुवित्त संघले आफ्ना धारणाहरु बैंक समक्ष राखी सकेकाले दोहोऱ्याई रहनु नपर्ने बताउनु भयो । तर केही कुरामा बैंकको पुनः ध्यानाकर्षण गर्नु पर्ने देखिन्छ जस्तै, बचत संकलनका योजनाहरु, गाभ्ने/गाभ्ने प्रकृयालाई थप प्रोत्साहन, स्वदेशी तथा विदेशी संस्था बाट ऋण लिन पाउने व्यवस्था, तथा करमा छुट/सहुलियत ईत्यादि ।

यस वर्ष कर्जा नोक्सानी सम्बन्धि व्यवस्थाका लागि २०७७ चैत्र मसान्तको लगानीमा रहेको रकमका आधारमा जाँदा उपयुक्त हुने देखिन्छ, किनकि नयाँ संस्थाहरु धेरै घाटामा गयो भने राम्रो हुँदैन । त्यस्तै, कर्जा वर्गिकरण गर्दा सूक्ष्म निगरानीमा गर्नु पर्ने ५ प्रतिशतको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था हटाउने हो भने पनि राम्रो स्थिति हुन्छ । सशस्त्र वृद्ध पछिको व्यवस्था जस्तै कोभिड-१९ पछिको व्यवस्थाका लागि पनि ने.रा.बैं. बाट स्पष्ट निर्देशन आउनुपर्छ । साविक प्रावधानहरुमा ३ प्रतिशत ब्याज कटौति निर्देशन स्पष्ट छ, चैतको ब्याजदरको आधारमा अन्तिम त्रयमासमा घटाउनै पर्छ, पूँजी पर्याप्तता ८ प्रतिशत भन्दा घटाउनु हुँदैन, नगद संचिति अनुपात (CRR) बचत संकलन गर्ने संस्थाको हकमा मात्र लागु हुन्छ, अरुलाई असर गर्दैन । अर्को वर्ष स्थिति अझ खराब हुन सक्ने हुँदा आगामी वर्षमा असुली हुने आम्दानी यसै वर्ष देखाउनु हुँदैन ।

ने.रा.बैं. बाट आएका निर्देशनहरुको हामीले पालना गर्नु पर्ने हुन्छ, त्यसैले लघुवित्त संघले राखेका सुझावहरु समावेश हुने गरी निर्देशनमा परिमार्जन गराउन बैंकमा निरन्तर पहल हुनु जरुरी छ । कर्जा वर्गिकरणमा बैंकले न्यूनतम व्यवस्था तोकेकोमा संस्थाले आफ्नो जोखिम वहन क्षमता अनुसारको व्यवस्था गर्नु पर्छ, आफ्नो आर्थिक अवस्था अनुसार अर्को त्रयमासको आम्दानी यस वर्षमा देखाउन पनि सकिन्छ, ता कि आर्थिक विवरण हेर्न लायकको होस् । श्रावण देखि कोषको लागत घटेन भने ३ प्रतिशत ब्याज कटौति गरिरहन सकिँदैन । पूँजी पर्याप्तता अहिलेको ८ प्रतिशत ठिकै छ, तर विस्तारै ९-१० प्रतिशतमा लग्नुपर्छ ।

नगद संचित अनुपात (CRR) तथा वैधानिक तरलता अनुपात (SLR) मा पनि ध्यान दिनु आवश्यक छ किनकि यस सम्बन्धि निर्देशन पालना गर्न नसक्दा संस्थाले सजाय भोग्नु पर्ने हुन्छ भन्ने सहभागीको सूझावमा बन्दाबन्दीको समयलाई शुन्य समय मानेका कारण यी अनुपातहरू पुगेन भनेर कारवाही गर्न नमिल्ने तर्क प्रस्तुत भयो । तर पनि यस सम्बन्धमा लघुवित्त संघले ने.रा.बैं. मा केही समयका लागि छुट दिन अनुरोध गर्नु पर्दछ ।

४. गाभ्ने/गाभिने व्यवस्था

संस्थाहरू गाभ्ने/गाभिने प्रकृत्यालाई अभि प्रोत्साहित गर्न दिनु पर्ने थप सहूलियत तथा छुटहरू सम्बन्धि अन्तिम शिर्षकमा छोटो छलफल भयो । लघुवित्त क्षेत्रको समग्र वित्तीय क्षेत्रमा योगदानको चर्चा गर्दा र यस क्षेत्रको कर्जा असुली दर उच्च छ भनिरहँदा तथ्यांकले अर्कै देखाउँछ । लघुवित्त क्षेत्रको खराब कर्जा वाणिज्य बैंकहरूको भन्दा बढी देखिएको छ । यसको प्रमुख कारण संस्थाहरू बिचको अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हो, जसले सेवाको गुणस्तरमा कमी आएको छ, त्यसैले गाभ्ने/गाभिने प्रकृत्यामा जानु पर्दछ । २-३ वर्षका लागि सहूलियत प्याकेज दिने हो भने संस्थाहरू घाटामा गएर पनि गाभ्ने/गाभिने प्रकृत्यामा जानेछन् । एउटा सुविधाको रूपमा, अग्रिम भुक्तानी (call in advance) लाई हकप्रद शेयर (right share) मा रूपान्तरण गर्नका लागि अनुरोध गर्न सकिन्छ, जसले पूँजी पर्याप्ततामा पनि सहज बनाउँछ ।

निष्कर्ष:

- ग्रामीण मोडलका राम्रा पक्षलाई अँगाल्दै आवश्यकता अनुसार संचालनका विकल्पहरू खोज्ने
- कर्मचारी/ग्राहक सुरक्षा ध्यानमा राखी नकारात्मक संदेश नजाने गरी व्यवसाय संचालन गर्ने
- कर्जा नोक्सानी ब्यवस्थाका लागि बिचको बाटो अपनाउने
- अहिले नाफा बढी नदेखाई भोलीको पनि जोखिम ब्यवस्थापन गर्ने
- संस्थाको छवि राम्रो देखिने गरी आर्थिक विवरण प्रस्तुत गर्ने
- कर्मचारी ब्यवस्थापन सम्बन्धमा :
 - ने.रा.बैं. को सूचनाका आधारमा विदा ब्यवस्था गर्ने
 - काम गर्ने/नगर्ने बिच फरक गर्ने
 - सुविधा कटौती नगर्ने तर केही समय रोक्ने
 - कर्मचारी सम्बन्धित संचालन खर्च घटाउने
 - सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- ने.रा.बैं.मा अनुरोध गर्ने विषयहरू :
 - बैंक तथा वित्तीय संस्था ऐन २०७३ मा आवश्यक परिमार्जन
 - स्थानिय कर निराकरण
 - वैधानिक अनुपातहरूको ब्यवस्थामा छुट

वेबिनार कार्यक्रम तथा लघुवित्त संघका अध्यक्षले आफ्नो मन्तव्यमा यो बेला नाफा देखाउने होडबाजी भन्दा पनि संस्थालाई दिर्घकालीन रूपमा दिगो बनाउने तर्फ सबैले सोच अनुरोध गर्नु भयो । संघले ने.रा.बैं.मा निरन्तर सुझावहरू दिईरहेकोमा केही सकारात्मक नतिजाहरू पनि आईरहेको उहाँले जानकारी दिनु भयो । हालै बैंकले २ खरबको पुनरकर्जा कोष संचालनको तयारी गरेको र संघलाई पनि निर्देशनहरू परिमार्जन कार्यदलमा सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गरिएको कुरालाई ठूलो सम्मानका रूपमा लिनुपर्ने विचार राख्नु भयो । संघले यस प्रकारको समय सापेक्ष अन्तर्क्रियाको निरन्तरता दिने प्रतिबद्धता पनि उहाँले जाहेर गर्नु भयो ।

